

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО ЗНАЧИМИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБОМ УЧАСТІ У ВОЛОНТЕРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

У статті розкрито загальні засади зарубіжного досвіду формування і розвитку соціально важливих якостей особистості в процесі участі у різних напрямках волонтерської діяльності; сутність волонтерської діяльності як засобу саморозвитку та самоактуалізації підостаючої особистості.

Ключові слова: соціально значимі якості особистості, студентська молодь, волонтерська діяльність, вищі навчальні заклади.

В статье рассмотрены зарубежный опыт формирования и развития социально значимых качеств студенческой молодежи в процессе участия в волонтерской деятельности; механизмы влияния волонтерской деятельности на процессы саморазвития и самоактуализации студенческой молодежи.

Ключевые слова: социально значимые качества личности, студенческая молодежь, волонтерская деятельность, высшие учебные заведения.

In the article general approaches are examined in relation to forming and development of social-meaningful qualities of student young people in the process of participating in volunteer activity. The mechanisms of influence of volunteer activity open up on the processes of selfdevelopment and selfactualization of student young people.

Key words: socially meaningful qualities of personality, student youth, volunteer activity, higher educational establishments.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток нашої держави – процес суперечливий, який вимагає вирішення багатьох соціальних проблем, зокрема у середовищі студентської молоді. Ця молодіжна підгрупа важлива не тільки за кількісними ознаками, але й з огляду на те, що вона є політичним, інтелектуальним, науковим, духовним, культурним потенціалом суспільства. Саме представники цієї групи розглядаються як «резерв» національної еліти, маючи реальні шанси на досягнення найвищого соціального статусу в майбутньому. Крім того, студентська молодь завжди була й залишається носієм, провідником нових поглядів, світогляду, стилю життя й поведінки, рушійною силою соціальних змін у суспільстві. У сучасному світі студентська молодь є найбільш мобільною соціальною групою. Саме ця категорія молоді повинна брати активну участь у вирішенні завдань, які стоять перед державою та суспільством. Саме від позиції студентської молоді в суспільно-політичному житті, активної участі

у соціально-економічному та культурному розвитку країни залежатиме конкурентоздатність країни на міжнародному рівні у найближчому майбутньому. Однак, в середовищі студентської молоді сьогодні, можна також спостерігати втрату моральних, суспільних та соціальних цінностей, що призводить до дезорієнтації молодої людини в системі життєвих цінностей та пріоритетів, породжує неадекватне сприйняття значущості власної особистості.

Студентські роки – це період усвідомлення власних дій та вчинків, період формування особистісних понять, оцінки власних дій. Студентська молодь намагається шукати відображення моральних якостей у вчинках оточуючих, починає проектувати ці якості на себе. Таким чином відбувається формування моральних якостей особистості.

Формуючи моральний потенціал молодої людини, необхідно намагатися давати не тільки уявлення про найкращі людські цінності, але й допомогти усвідомленню даних цінностей у власному житті, що дасть можливість жити відповідно до них, формувати духовні потреби, які забезпечать мотивацію життєдіяльності молодої людини.

Такою мотиваційно-практичною діяльністю для студентської молоді може стати волонтерська діяльність, в основі якої закладені такі загальнолюдські цінності, як гуманізм, альтруїзм, милосердя.

Мета статті – висвітлити загальні засади зарубіжного досвіду формування і розвитку соціально важливих якостей особистості в процесі участі в різних напрямках волонтерської діяльності, розкрити її сутність.

Виклад основного матеріалу. Волонтерська діяльність – це історична традиція, яка бере свій початок ще в древньому Вавілоні. Пройшли тисячоліття, але гуманність, добротність, благодійність залишаються невід’ємною частиною людства. Протягом усієї історії благодійної діяльності вдосконалювалися форми, методи, основні напрями, котрі трансформувалися згідно з вимогами часу.

Сьогодні волонтерська діяльність значно поширена в середовищі студентської молоді. Студенти вищих навчальних закладів із різних країн світу, з різною спеціалізацією, рівнем професійної підготовки стають активними учасниками волонтерської діяльності, оскільки:

– по-перше, волонтерство – це передусім здатність людини безкорисливо допомагати іншому;

– по-друге, коли людина допомагає іншим вирішувати їхні проблеми, вона глибше пізнає себе;

– по-третє, добротність діяльність студентів-волонтерів пов’язана із формуванням життєвого та професійного досвіду. Молоді

люди навчаються комунікативній взаємодії, співробітництву, толерантності тощо;

— по-четверте, волонтерська діяльність має творчий та активний характер.

Це дає можливість виявити себе в самостійній творчій роботі. Саме в ній волонтер є соціально активним, робить власний внесок у життя суспільства, формує активну громадянську позицію.

Зважаючи на це, в усіх розвинених країнах одним із нагальних завдань молодіжної політики є вдосконалення навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах, сприяння професійній і соціальній зрілості студентської молоді, включаючи можливості соціально-педагогічної роботи з цією категорією, де однією із найефективніших технологій є волонтерська діяльність.

Залучення особистості до сфери волонтерської діяльності зумовлює позитивні зміни у світогляді молодого людини, її комунікативній свідомості, що приводить до таких особистісних новоутворень, як соціальна та інтелектуальна активність, соціальна компетентність та уміння діяти у нестандартних життєвих ситуаціях. Парадокс волонтерської діяльності полягає в тому, що, вносячи зміни в соціум, людина змінюється сама. Предметом змін у волонтерській діяльності є сам суб'єкт, який здійснює цю діяльність. Волонтерська діяльність та підготовка до неї створює оптимальні умови для розвитку та самовдосконалення особистості молодого людини.

Волонтерська діяльність студентської молоді — це не тільки один зі шляхів формування та розвитку активної громадянської позиції, а також дієва форма активізації, організації та самореалізації молоді, безкрає поле можливостей власної самоактуалізації. Тому волонтерська діяльність у середовищі студентської молоді є уособленням загальнолюдського гуманізму, поваги до особистості, розуміння, довіри, громадянської відповідальності, солідарності та співробітництва.

Головна мета волонтерської діяльності в університеті — це допомога студентам усвідомити важливість служіння суспільству, розвивати у студентів почуття громадянської відповідальності, виховувати потребу допомагати іншим, посилювати у студентів інтерес до волонтерської діяльності. Залучення студентів до громадської роботи здійснює великий вплив на розвиток лідерських якостей, у першу чергу — на пізнавальний та емоційний розвиток підростаючої особистості. Згідно з дослідженням Р. Гарольда завдяки волонтерській діяльності може бути розвинена велика кількість специфічних якостей, зокрема — лідерські якості, якості міжособистісної взаємодії, планування програм, здатність приймати рішення, вирішення проблем, вирі-

шення конфліктів, здатність до критичного мислення, здатність до постановки цілей, делегування повноважень, посередництво, управлінські якості тощо [2]. Значний інтерес студентів зарубіжних вищих навчальних закладів до волонтерської діяльності зумовлений передусім можливістю не тільки реалізовувати власний професійний потенціал, а й безпосередньо допомагати у вирішенні соціальних проблем суспільства. Завдання вищого навчального закладу – надати всі можливості для такої соціальної самореалізації. Участь у волонтерських програмах дає можливість молоді практикувати особистісну громадянську відповідальність через співробітництво з іншими та розвивати такі цінності, як чесність, громадянська самосвідомість, емпатія тощо. Це дає можливість молодим людям стати в майбутньому справжніми лідерами, які відповідають духу сучасного світу.

Так, в університетах США особливе місце посідає волонтерська діяльність студентських клубів. На загальнонаціональному рівні волонтерська діяльність розглядається як один зі шляхів морального розвитку молоді та виховання гуманістичних якостей особистості. На університетському рівні волонтерська діяльність визначається як соціально значуща альтернатива іншим видам позанавчальної діяльності студентів.

У процесі волонтерської діяльності здійснюється практична співпраця університету та місцевої громади у вирішенні різноманітних соціальних проблем. Можна виділити декілька напрямів даної співпраці:

- університет – товариство Червоного Хреста;
- університет – громадські об'єднання;
- університет – загальноосвітня школа;
- університет – громадські організації, що вирішують соціальні проблеми окремих категорій населення.

Як основні напрями волонтерської діяльності в університетах США виділяють такі: навколишнє середовище (прибирання території, догляд за тваринами, висадка дерев та квітів, допомога фермерам, організація відпочинку, допомога під час природних катаклізмів тощо); здоров'я (допомога в реабілітаційних центрах, донорство, допомога в притулках для людей похилого віку, різні види соціальної допомоги інвалідам, допомога в лікарнях, виготовлення іграшок для хворих дітей, анімаційна діяльність із хворими дітьми); виховання/навчання (організація позакласних заходів для дітей різного віку у загальноосвітніх навчальних закладах, соціально-педагогічна робота зі складними підлітками, освіта дорослих, ліквідація неписьменності, навчання англійської мови мігрантів); політична діяльність (ре-

естрація виборців, допомога на виборах, сприяння гласності, участь у мітингах та громадських зборах); адвокатська практика (для студентів юридичних спеціальностей – представництво в суді інтересів нужденних); безпритульні (організація харчування, збір продуктів, робота в притулках); допомога персоналу студентського містечка (кампусу), фандрайзинг тощо [3].

Волонтерську діяльність слід розглядати як одну із форм соціалізації студентської молоді. На відміну від інших видів діяльності волонтерські програми вищих навчальних закладів вирішують не тільки проблему дозвілля студентської молоді, але й ряд інших проблем як самої молоді, так і суспільства в цілому, сприяючи соціальному вихованню молоді та формуванню в неї соціально важливих якостей.

Одна із найбільш популярних форм волонтерської діяльності щодо залучення студентської молоді в Європі є організація короткострокових волонтерських проектів більш відомих як волонтерські робочі табори (Workcamps). Волонтерська діяльність у таборах – це добровільна безоплатна участь у соціально значущих проектах, робота під патронажем недержавних, неприбуткових організацій, соціального, екологічного чи гуманітарного характеру.

Особливо популярна ця форма волонтерської діяльності є в таких країнах, як Великобританія, Німеччина, Франція, Іспанія, Фінляндія, Швейцарія. У цих волонтерських проектах бере участь велика кількість представників студентської молоді зі всіх куточків Європи. Кожен рік під егідою координаційної ради ЮНЕСКО проводиться більш ніж 500 волонтерських таборів (Workcamps). Громадські організації – організатори міжнародних волонтерських таборів – приймають 10–20 волонтерів, але зазвичай, не більше 2 представників з однієї країни. Проживання, харчування, культурні програми в таборі – за рахунок сторони, яка приймає, оплата проїзду та страхування – за кошти самого волонтера. Робота у волонтерських таборах пов'язана в основному з різноманітною соціальною діяльністю:

- екологія та захист навколишнього середовища (робота в національних парках, озеленення міст, прибирання сміття, екологічні проекти тощо);

- соціальні проекти (допомога людям з обмеженими можливостями, людям похилого віку, дітям, біженцям тощо);

- культура та мистецтво (організація мультикультурних фестивалів, театральних проектів, виставок, студій, концертів);

- локальна допомога місцевим громадам (відновлення історичних пам'яток, ремонт будівель тощо);

- освітні молодіжні програми;

– лінгвістичні школи.

Волонтери не тільки працюють по 4 – 6 годин на день, але й відпочивають, знайомляться з країною, вивчають культурні та соціальні особливості регіону. Крім того, організація, що приймає, також влаштовує різноманітні тренінг-програми для волонтерів з міжкультурної комунікації, особистісного розвитку та командної роботи тощо.

Як приклад, можна навести діяльність найбільшої екологічної громадської організації Італії – Legambiente. Вона має близько 20 регіональних відділень, що об'єднує понад 100000 членів. Дана організація щорічно організовує діяльність понад 60 волонтерських таборів, які допомагають у реалізації екологічних акцій. Зокрема таких, як:

– «Зелені вінця» – спрямована на очищення прибережної території;

– «Зелений потяг» – привертає увагу громадськості до проблеми забруднення повітря італійських міст;

– «Чиста тарілка» – інформує громадськість про наявність у тих чи інших продуктах харчування генетично модифікованих складових, пестицидів, шкідливих для організму добавок тощо;

– «Сто шляхів» – організація дозвілленої діяльності дітей та молоді завдяки вивченню культурної спадщини Італії.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Один із головних наслідків участі студентської молоді у волонтерських програмах – це переконаність у побудові власного життя на гуманістичних принципах. Поширення волонтерської діяльності – це показник рівня культури суспільства, громадянської позиції його членів.

Отже, можна дійти висновку, що моральність будь-якого суспільства, напряму залежить від рівня розвитку моральних якостей індивідів, які його складають. Проведений нами аналіз дає можливість стверджувати, що волонтерська діяльність сприяє залученню молодих людей до загальнолюдських цінностей, становленню та розвитку їх як особистостей і допомагає зрозуміти, що людина це – головна цінність. Відповідно, розвиток цивілізованого, гуманного суспільства неможливий без формування альтруїстичної поведінки, виховання милосердя та здатності до доброчинності, що забезпечує участь у волонтерській діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Austin M., Managing Staff Development Programs in Human Service Agencies. Chicago: Nelson-Hall, 2008. – 124 p.
2. Harrold R. How to volunteer // The Volunteer Bulletin/ March, 2002. – P. 45.
3. Кристеане Бидерман Координация работы добровольцев и менеджмент волонтерских программ в Великобритании. М., 2006. – 44 с.